

La 4 ianuarie 1991, s-au implinit 150 de ani de la nașterea savantului chimist Petru Poni, una dintre cele mai prestigioase personalități ieșene, aniversare care a prilejuit deschiderea — în luna noiembrie a aceluiași an — a Muzeului chimiei ieșene „Petru Poni”.

Pentru oamenii de știință și, în particular pentru chimiștii ieșeni, numele lui Petru Poni evocă dirzenia unui patriot dăruit cu toate forțele, cu toată capacitatea de străduința muncii de pionierat într-o ramură a științei care avea să cucerească, mai târziu, un rol de seamă în dezvoltarea economică a țării.

Fiu de țărani răzeși din satul Secărești, comuna Cucuteni—Iași, s-a născut la 4 ianuarie 1841. Terminând școala primară la Tîrgu-Frumos, se înscrie în 1852 la Academia Mihăileană și apoi la Universitatea din Iași, unde frecvențează un timp cursurile facultății de drept și litere, unde-l are ca profesor pe Simion Bărnuțiu. Studiile în specialitățile fizică și chimie le face, începând din 1859, la Sorbona, ca bursier al statului, în timpul Unirii Principatelor, împreună cu alți tineri români. Întors în țară, licențiat în chimie, este numit în 1866 profesor de fizică și chimie la Liceul Național, la Institutele Unite (liceu înființat de Petru Poni în colaborare cu alți profesori) și puțin mai târziu și la Liceul Militar. În această perioadă, nivelul general al învățămîntului din țară, și deci și al celui de chimie, era foarte coborît. Nu existau manuale, laboratoare, reviste de specialitate, iar lucrările științifice reprezentau o raritate. Este meritul profesorului Petru Poni

de a-și fi concentrat eforturile de la început în direcția publicării primelor noastre manuale de fizică și chimie destinate învățămîntului mediu și pe care le-a menținut la zi cu realizările științei din acea vreme; manualele sale au fost folosite aproape 50 de ani. Este vorba de primul manual complet de chimie numit „Cursu de chimie elementară”, apărut în 1869, și primul manual de fizică intitulat „Noțiuni de fizică”, editat în 1874.

Activitatea didactică depusă în învățămîntul mediu și superior, caracterizată de dăruire și talent, organizarea unuia dintre cele mai moderne laboratoare pentru lucrări practice de chimie în care s-au pregătit viitorii cercetători în acest domeniu s-au împletit cu pasiunea lui Petru Poni pentru cercetarea științifică.

În direcția cercetării științifice, Poni își îndreaptă atenția asupra studiului bogăției solului și subsolului țării noastre, pentru că „*nu știm — scrie Petru Poni în memoriul său din 10 decembrie 1878, înaintat Ministerului Instrucțiunii Publice — nici care este natura și valoarea produselor minerale ale solului, nici calitatea reală a produselor noastre agricole, nici condițiile științifice ale agriculturii noastre, nu cunoaștem apele noastre minerale, într-un cuvînt nimica din cele ce formează baza avuției noastre naționale*”.

Așa cum arăta Dragomir Hurmuzescu, „decanul fizicienilor români”, Petru Poni, prin lucrările sale, „*a dus faima țării noastre peste hotare, făcînd astfel ca și România să ia parte cu succes la progresarea științei*”.

a

Prin lucrările elaborate în domeniul chimiei petrolului și prin compuşii chimici noi descoperiți (badenita și broștenita), Petru Poni se situează printre întemeietorii mineralogiei românești. Cu ocazia sărbătoririi lui, prof. Constantin Istrate declară că „*studiul petrolului l-a înscris pe veci în istoria științei române*”.

Ca o dovadă a aprecierii activității sale pe toate țărimurile, Petru Poni este ales membru al Academiei Române, este președintele acesteia în trei rânduri, ministru al instrucțiunii publice de două ori, în perioade scurte, și este distins cu numeroase ordine și medalii, între care și cu Ordinul „Legiunea de Onoare”, cu ocazia participării ca delegat la organizarea pavilionului românesc al Expoziției Internaționale — Paris 1900.

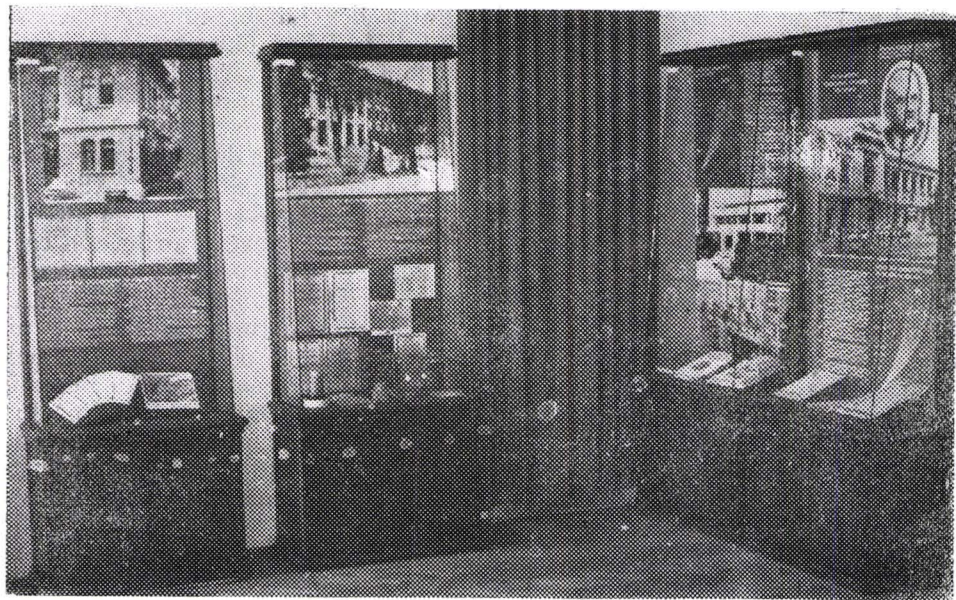
În legătură cu această din urmă activitate, iată cum este caracterizat Petru Poni într-un articol al vremii, din „Curierul Român” din 2 sept. 1898, Botoșani: „...noi am rămas printre cei din urmă care am răspuns la chemarea surorii noastre Franța; dar în fine tot am răspuns și am însărcinat a ne reprezenta și-a conduce secția Expozițiunii noastre chiar pe cel mai competent om ce avem, pe ilustrul profesor și senator din Iași, fost ministru

Aspect din camera de zi (a)
Detaliu din biblioteca lui Petru Poni (b)

Imagine din sala care ilustrează înzățămintul, cercetarea și proiectarea din domeniul chimiei la Iași (c)

b

c

al instrucțiunii publice, d-l Petru Poni, care a și pornit cu energia și inteligența fină ce-l caracterizează, toate lucrările pregătitoare pentru participarea noastră în mod demn și onorabil la cea mai mare Expozițiune a secolului”.

A cinsti memoria acestui mare om de știință român este o datorie de onoare a ieșenilor. Perspectiva acestui fapt s-a ivit în anul 1971, cînd Margareta Poni, fiica savantului, în urma aprobării unei cereri adresate guvernului țării, a donat Complexului Muzeal Iași — prin intermediul Consiliului Popular Județean Iași — casa din strada Mihail Kogălniceanu nr. 7B, care a aparținut lui Petru Poni. În anul 1974, o altă donație, din partea nepoatei lui Petru Poni, profesor Florica Mageru, constînd din mobilier, cărți, documente, decorații etc., a venit să sprijine ideea organizării unui muzeu memorial Petru Poni la Iași.

Casa respectivă, devenită proprietatea lui P. Poni în anul 1880, a fost construită în 1838 de către Veneamin Costache. Această casă a constituit sediul unor adevărate saloane literare pe care soția savantului, poeta Matilda Cugler-Poni,

le organiza și la care erau nelipsite marile personalități ale Iașului cultural: Mihai Eminescu, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, A. D. Xenopol, Nicolae Iorga, Veronica Micle și alții. Parcul casei, cu foișorul său, numit și „chioscul poeziei”, în care citea uneori versuri Mihai Eminescu, și cu „Aleea Academiei”, pe care se plimbau discutînd adesea Petru Poni cu A. D. Xenopol sau cu N. Iorga, dădeau un farmec deosebit casei ce este situată în unul din cele mai liniștite și alese locuri ale Iașului.

Tot în casa aceasta a locuit mai tîrziu acad. Radu Cernătescu, nepotul lui Petru Poni, cercetător renumit în domeniul chimiei, precum și prof. emerit Margareta Poni, cercetător chimist, fiica savantului.

În funcție de patrimoniul muzeal de bază și în conformitate cu tematica de principiu, stabilită de comun acord cu consiliul științific al Muzeului politehnic, condus de d-l acad. Cristofor Simionescu, s-a trecut la amenajarea muzeului. Astfel, trei camere organizate în stil memorial sînt dedicate lui P. Poni: camera de primiri, camera de zi și bibliotecă; camera de zi este dedicată și poetei Matilda Cugler-Poni. O cameră memorială

este dedicată lui Radu Cernătescu și în două camere sînt prezentate personalitățile ieșene din domeniul chimiei, precum și aspecte ale învățămîntului, cercetării, proiectării și industriei ieșene din același domeniu.

În afară de patrimoniul privind viața și activitatea lui P. Poni și Radu Cernătescu, care a fost obținut prin donația inițială, în bună măsură s-a reușit să se adune — tot prin donații — mărturii pentru prezentarea în muzeu și a altor mari chimiști ieșeni precum au fost: Petru Bogdan, Nicolae Costăchescu, Anastasie Obregia, C. V. Gheorghiu, Ilie Matei, Gheorghe Alexa, Mihai Dima și Ion Zugrăvescu, a căror activitate a contribuit la dezvoltarea învățămîntului superior de chimie și a cercetării din acest domeniu. Donațiile au fost făcute în general de descendenți ai familiilor celor amintiți sau de studenți ai acestora: prof. Elena Bogdan, fiica lui Petru Bogdan, dr. ing. Octav Gheorghiu, fiul lui C. V. Gheorghiu, familia profesorului Nicolae Asandei, ing. Vasile Pintiuc, prof. Vasile Ababei, cercetător Gh. Stoica ș.a.

De asemenea, prin documente, fotografii, aparate, brevete de invenții și mostre de produse, s-au marcat momente din dezvoltarea învățămîntului superior de chimie, aspecte din domeniul cercetării și proiectării, precum și din industria chimică a județului Iași, cu pondere importantă și influențe pe plan național.

În sensul menționat mai sus, cele mai reprezentative unități din Iași prezentate în muzeu sînt: Facultatea de chimie de la Universitatea „Al. I. Cuza”,

Facultatea de chimie industrială de la Institutul Politehnic, Institutul de chimie macromoleculară „Petru Poni”, Institutul „IPROCIM”, de proiectare a instalațiilor industriale din domeniul chimiei, Societatea comercială de antibiotice, Societatea comercială „MOLDOPLAST” și Societatea comercială „TEROM”.

Dintre valorile muzeale expuse în casa Petru Poni se remarcă colecția de mobilier din a doua jumătate a secolului trecut ce a aparținut familiei Poni, numeroase decorații obținute de P. Poni, primele manuale românești de chimie și fizică destinate învățămîntului mediu, concepute de P. Poni și editate în anii 1869 respectiv 1874, vase de epocă, cărți rare, colecții de reviste științifice, diplome științifice etc.

Muzeul Petru Poni este primul lăcaș de cultură din Iași și printre puținele din țară dedicate unor personalități românești ale științei și tehnicii. Considerăm că intrarea în circuitul cultural ieșean a muzeului care a fost inaugurat este o sărbătoare de suflet pentru toți ieșenii și un eveniment de rang național iar Muzeul politehnic, organizatorul acestuia, mulțumește tuturor celor care au contribuit cu donații și în primul rînd moștenitorilor familiei Petru Poni, pentru inițiativa și altruismul pe care le-au dovedit donînd casa și fondul necesar de obiecte pentru organizarea acestui muzeu.

Sîntem convinși că acest muzeu, prin tradiția casei care îl găzduiește, va deveni un for important de cultură al Iașului, unde știința, tehnica și umanismul își vor da mîna, întocmai ca pe vremea familiei Petru Poni.

RÉSUMÉ

Le Musée de chimie „Petru Poni” de Jassy a été inauguré en novembre 1991, lors de l'anniversaire de cent cinquante années de la naissance du savant roumain. Le musée a été organisé dans la maison de Petru Poni à Jassy (construite en 1838), 78, rue Mihail Kogălniceanu.

Les objets exposés reflètent l'activité de Petru Poni et d'autres grands chimistes de Jassy, tels Radu Cernătescu, Petru Bogdan, Nicolae Costăchescu, Anastasie Obregia, C. V. Gheorghiu, Ilie Matei, Gheorghe Alexa, Mihai Dima et Ion Zugrăvescu.